

Нові дані про експансію бобра європейського (*Castor fiber*) на лівобережжі Середнього Дністра

Олександр Вікирчак

Національний природний парк «Дністровський каньйон» (Заліщики)
e-mail: ol_vikirchak@ukr.net; orcid: 0000-0002-2683-9213

VIKYRCHAK, O. New data on the expansion of the European beaver (*Castor fiber*) on the left bank of the Middle Dnister. — Literature and previously unpublished data on the process of recent distribution of the European beaver on the left bank of the Middle Dnister are analysed, including the area of Dnister Canyon National Nature Park. The data show the current distribution of the beaver's range in the left bank area of the Middle Dnister. It is shown that the beaver's settlement in the valley of the Middle Dnister at the beginning of the 21st century took place from the upper course downstream at a pace of about 30 kilometres per year. In recent years, there has been an expansion of beavers to the north along the Podolian (i.e., left bank) tributaries of the Dnister river.

Вступ

Бобер європейський — вид, доля якого яскраво показує відповідальність і можливості людини у сфері збереження біорізноманіття планети. У результаті надмірного промислу в XVII–XVIII ст. він майже зовсім знищений на всьому обширному ареалі, що охоплював лісову зону Європи та Азії

У 1930-х роках в Україні вид зустрічався лише в трьох північних областях, а загальна чисельність не перевищувала 100 особин (Шарлемань 1949). Завдяки реакліматизаційним заходам, які особливо активно проводились починаючи з 1950-х рр., ареал бобра почав розширюватися, а чисельність різко зросла. Вид відновив свої популяції у лісовій зоні України, звідки на початку XXI ст. продовжується поширення бобра європейського у західному та південному напрямках. Зокрема цей вид виявляють на Закарпатті. Впродовж 2007–2009 рр. бобри розселилися вгору по р. Тиса на близько 100 км. Триває поширення бобра у верхів'ї басейну р. Дністер (Башта & Потіш 2012).

Дослідники прогнозують подальшу експансію бобра на території України, проте ще на початку XXI ст. появу виду в регіоні Середнього Дністра фахівці не передбачали (Панов 2002).

У цьому повідомленні наведено неопубліковані раніше свідчення новітнього поширення бобра європейського на лівобережжі Середнього Дністра від впадіння р. Тумир до гирла р. Збруч.

Матеріал

Наведено дані отримані у процесі виконання програми Літопису природи НПП «Дністровський каньйон» у 2017–2020 роках. Найвність виду встановлювали за слідами життєдіяльності (характерні погризи дерев і кущів, прибережні нори, втопані стежки) та візуальними спостереженнями.

До уваги брали також аргументовані повідомлення місцевих жителів.

Точки сучасних знахідок бобра європейського наведено на рисунку 1 та у табл. 1. Номери точок співпадають з рядками таблиці.

Для однозначності показу місць виявлення виду, наглядної оцінки темпів його поширення точки знахідок прив'язано до кілометражу Дністра від гирла (Лоцманська... 1975).

Сучасне поширення бобра в регіоні середнього Придністер'я

Згідно літературних вказівок на межі вказаного регіону вид з'являється на початку XXI ст. Влітку 2007 р. сім'я бобрів поселилася на островах поблизу с. Дубівці Галицького району Івано-Франківської обл. (Бучко 2010).

Від місцевих жителів відомо про поселення бобрів з 2012 року в усті річки Горожанки поблизу с. Устя Зелена Монастирської ОТГ (1102–1103 км від гирла Дністра). Відомо також про відстріл тут принаймні однієї особини, що підтверджено фотознімком. Існування бобрових поселень у цих місцях підтверджено пізнішими дослідженнями.

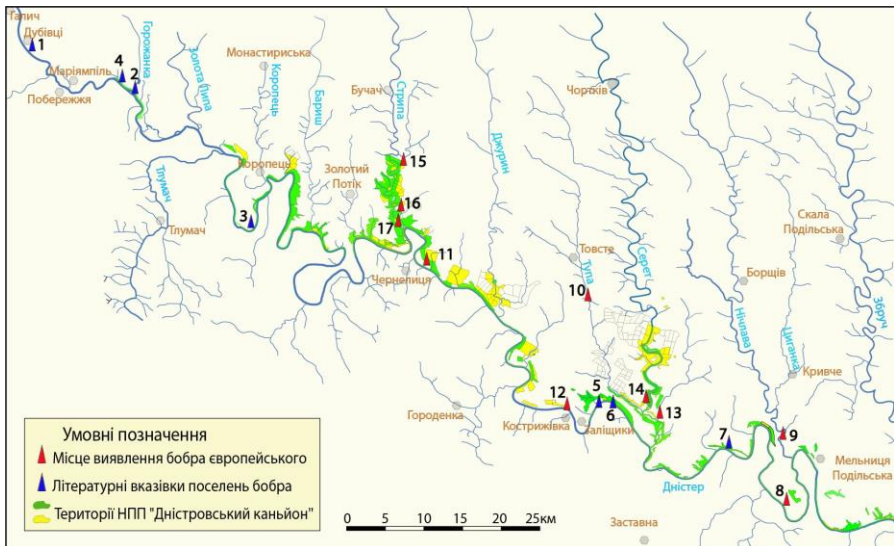

Рис. 1. Точки виявлення бобра європейського в районі середньої течії Дністра.

Влітку 2015 р. виявлено погризи верби на Дністрі в урочищі Залози, що вище 3 км по течії Дністра від с. Устя Зелена (1105–1106 км Дністра від гирла). Тут високий глинистий, обривистий берег що густо заріс вербами. Уздовж берега течія уповільнюється пірсами 2–3 м довжини, що викладені із каменю для захисту від розмивання (Вікирчак & Площанський 2017).

У 2013 р. надійшла інформація від місцевих жителів про існування бобрових поселень на островах в околицях с. Горигляди Монастирської ОТГ (1066–1067 км Дністра від гирла). Восени 2015 р. поселення бобрів виявлено на островах нижче с. Добрівляни Заліщицької ОТГ (946 км від гирла Дністра) та островах на р. Дністер в урочищі Криве (943 км від гирла Дністра), що 3 км нижче по течії від попередньої точки. У грудні 2016 р. погризи бобрів знайдені значно нижче по Дністру — між сс. Синьків та Колодрібка (920 км від гирла Дністра). У 2017 р. зафіксовано декілька повідомлень місцевих жителів про знахідки на Дністрі принесених течією фрагментів вербових гілок, що погризені бобрами. Це свідчить про зростання чисельності виду у регіоні (Вікирчак & Площанський 2017).

Влітку 2017 р. працівники Борщівського ПНДВ НПП «Дністровський каньйон» виявили погризи верби в районі острова, що напроти с. Самушин Чернівецької області (905 км від гирла Дністра), що 7 км вище проти течії Дністра від с. Горошова Мельнице-Подільської ОТГ.

Відмічаються нові поселення бобрів на уже освоєній ними частині долини Дністра (див. записи № 11–12 в табл. 1). Так, у 2018 р. виявлено інтенсивні погризи та інші сліди життєдіяльності на острові поблизу с. Литячі Товстенської ОТГ (991 км від гирла Дністра) та с. Печорна Заліщицької ОТГ (955 кілометр від гирла Дністра)

Наведені дані свідчать, що заселення бобрами долини Середнього Дністра на початку XXI ст. відбувалося з верхів'їв вниз по течії зі швидкістю приблизно 30 км за рік (див. записи № 1–8, 11,12 в табл. 1).

Рис. 2. Погризені бобрами верби на берегах р. Стрипа, 13.03.2020. Фото автора.

Таблиця 1. Точки і дати виявлення *Castor fiber*

№	Місце	Координати	Дата	Джерело інформації
1	окол. с. Дубівці	49.066° 24.778°	2007	Бучко 2010
2	окол. с. Устя Зелена	49.024725° 24.956159°	2012	Вікірчак & Площанський 2017
3	окол. с. Горигляди	48.888742° 25.172541°	2013	Вікірчак & Площанський 2017
4	вище с. Устя Зелена (уроч. Залози)	49.037934° 24.933151°	2015	Вікірчак & Площанський 2017
5	окол. с. Добрівляни	48.673624° 25.769737°	2015	Вікірчак & Площанський 2017
6	о-ви в уроч. Криве	48.669603° 25.800933°	2015	Вікірчак & Площанський 2017
7	окол. с. Колодрібка	48.619390° 25.994148°	2016	Вікірчак & Площанський 2017
8	окол. с. Горошова	48.593945° 26.051900°	2017	Літопис природи НПП «Дністровський каньйон», т. 6
9	окол. с. Устя (р. Нічлава)	48.622403° 26.083556°	2017	Літопис природи НПП «Дністровський каньйон», т. 6
10	окол. с. Головчинці (р. Тупа)	48.813804° 25.736646°	2018	Дані автора
11	окол. с. Литячі	48.844032° 25.456947°	2018	Літопис природи НПП «Дністровський каньйон», т. 6
12	окол. с. Печорна	48.665962° 25.675765°	2018	Дані автора
13	окол. с. Щитівці (р. Хромава)	48.651134° 25.870126°	2019	Дані автора
14	окол. с. Касперівці (р. Серет)	48.656621° 25.856182°	2019	Дані автора
15	окол. с. Дуліби (р. Стрипа)	48.930170° 25.410769°	2020	Дані автора
16	окол. с. Жнибороди	48.893733° 25.406356°	2020	Дані автора
17	окол. с. Сокілець	48.882002° 25.411717°	2020	Дані автора

З 2017 року поселення бобрів почали траплятися на першорядних притоках Дністра (див. записи № 9–10, 13–17 в табл. 1). Так влітку 2017 р. погризи бобрів виявлено на р. Нічлава вище с. Устя Мельнице-Подільської ОТГ за 3 км від гирла. У 2018 році сліди перебування бобрів виявлено на річці Серет в околицях с. Касперівці. Того ж року сліди життєдіяльності цих тварин знайдено й на другорядних притоках Дністра, у тому числі на річці Хромава (околиці с. Щитівці Заліщицької ОТГ) та річці Тупа (околиці с. Головчинці Товстенської ОТГ).

Зважаючи на темпи поширення бобра європейського, можна припустити появу цих тварин у всіх придатних біотопах регіону та ймовірність появи конфліктів у системі «бобер-людина».

Подяки

Автор висловлює подяку І. В. Загороднюку за зауваження при підготовці повідомлення до друку та П. М. Площанському — за підготовку рисунку.

Література • References

- Башта, А.-Т. В., Л. А. Потіш. 2012. Експансія бобра європейського *Castor fiber* L. в регіоні Українських Карпат. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Біологія*, **33**: 144–153.
- Бучко, В. В. 2010. Бобер у Галицькому національному природному парку. *Заповідна справа в Україні*, **16** (2): 70–72.
- Вікирчак, О. К., П. М. Площанський. 2017. Бобер європейський (*Castor fiber*) у Національному природному парку “Дністровський каньйон”. *Наукові засади природоохоронного менеджменту екосистем Каньйонного Придністров'я*. Матеріали II Міжнар. конф. Друк Арт, Чернівці, 103–105.
- Панов, Г. 2002. Динаміка ареалів та чисельності напівводних хутрових звірів в Україні у другій половині ХХ століття. *Вісник Львівського ун-ту. Серія біологічна*, **30**: 119–132.
- Сокур, І. Т. 1961. Бобер — *Castor fiber*. В кн.: Сокур, І. Т. *Історичні зміни та використання фауни ссавців України*. Вид-во Академії наук України, Київ, 30–35.
- Татаринів, К. А. 1973. *Фауна хребетних заходу України*. Вид-во Львівського ун-ту, Львів, 1–257.
- Шарлемань, Н. В. 1949. Бобр на Україні. *Природа*, № 3: 73–75.
- Лоцманська... 1975. *Лоцманська карта р. Дністер, 1 частина*. Дніпровське басейнове управління водних шляхів, пошукова руслова партія № 20.

Резюме

ВІКИРЧАК, О. Нові дані про експансію бобра європейського (*Castor fiber*) на лівобережжі Середнього Дністра. — Проаналізовано літературні та наведено нові неопубліковані раніше дані щодо поширення бобра в районі середньої течії Дністра, у тому числі в місці розташування Національного парку «Дністровський каньйон». Ці дані показують процес новітнього розширення ареалу бобра європейського в регіоні лівобережжя Середнього Дністра. Наведені дані свідчать, що заселення бобрами долини Середнього Дністра на початку ХХІ ст. відбувалося з верхів'їв ріки вниз за течією. Темп розселення склав приблизно 30 км за рік. В останні роки має місце експансія бобрів на північ регіону, вгору по подільських (тобто лівих) притоках Дністра.